

Malé a střední podniky – vymezení a specifika účetnictví a výkaznictví[#]

Zdenka Cardová*

S pojmem „malé a střední podniky“ (MSP – česká zkratka, SME – anglická zkratka Small and Medium-Sized Entities) se setkáváme v různých souvislostech; názor na jejich vymezení však není zcela jednotný. Jaké jsou některé názory na vymezení malých a středních podniků a jaká jsou doporučení pro úpravu jejich účetnictví a výkaznictví – to jsou hlavní náměty dalšího textu.

1 Vymezení malých a středních podniků

V účetních předpisech platných v současné době v ČR nenajdeme vymezení pojmu malé a střední podniky. Vymezeny jsou v zákoně č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání. Novela tohoto zákona, která byla publikována ve Sbírce zákonů č. 690/2004 dne 9. 12. 2004, sjednotila definici malých a středních podnikatelů s definicí Evropské unie pro tento sektor (čili pro podmínky jejich podpory) od 1. 1. 2005.

Další pohledy na vymezení malých a středních podniků najdeme v projektu Rady pro mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Board) – „Účetní standardy pro malé a střední podniky“ (Small and Medium-Sized Entities) a dále v Mezinárodních auditorských standardech, konkrétně standardu č. 1005 „Zvláštnosti při auditu malých podniků“ (The Special Considerations in the Audit of Small Entities) (IFAC, 2005).

1.1 Podpora malého a středního podnikání

Podle § 2 zákona č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání se „za malého a středního podnikatele ... považuje podnikatel, který splňuje kritéria stanovená přímo použitelným předpisem Evropských společenství.“¹

Společná příloha č. 1 programů podpory MSP:

1. Za **drobného, malého a středního podnikatele** se považuje podnikatel, pokud:
  - a) zaměstnává méně než 250 zaměstnanců,
  - b) jeho aktiva/majetek nepřesahují korunový ekvivalent částky 43 mil. EUR nebo má obrát/příjmy nepřesahující korunový ekvivalent 50 mil. EUR.
2. Za **malého podnikatele** se považuje podnikatel, pokud:

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Ing. Zdenka Cardová – odborná asistentka; Katedra finančního účetnictví, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <cardova@vse.cz>.

¹ Tímto předpisem je Nařízení Komise č. 70/2001 o aplikaci článků 87 a 88 Smlouvy o založení ES na veřejnou podporu ve prospěch malého a středního podnikání. Vymezení drobného, malého a středního podnikatele.

- a) zaměstnává méně než 50 zaměstnanců,
- b) jeho aktiva/majetek nebo obrat/příjmy nepřesahující korunový ekvivalent 10 mil. EUR.

3. Za **drobného podnikatele** se považuje podnikatel, pokud:

- a) zaměstnává méně než 10 zaměstnanců,
- b) jeho aktiva/majetek nebo obrat/příjmy nepřesahující korunový ekvivalent 2 mil. EUR.

Údaje o počtu zaměstnanců a o hodnotě aktiv/majetku, resp. o výši obratu/příjmů zjišťují:

- podnikatelé vedoucí účetnictví z údajů uvedených v účetní závěrce sestavené za poslední uzavřené účetní období;
- podnikatelé vedoucí daňovou evidenci z údajů uvedených v přiznání za poslední uzavřené účetní období.

Specifikovány jsou korunové ekvivalenty a dále druhy podnikatelů zohledňované při stanovování počtu zaměstnanců a finančních částek („samostatný“ podnikatel, „partnerský“ podnikatel a „spojení“ podnikatelé).

1.2 Účetní standardy pro malé a střední podniky

Rada pro mezinárodní účetní standardy (IASB) zamýšlí určovat malé a střední podniky jako společnosti, které nemají veřejnou odpovědnost (public accountability principle) (Mašková, 2001). Účetní jednotka má veřejnou odpovědnost, pokud existuje významná skupina osob mimo účetní jednotku, která má přímý finanční vklad nebo pohledávky za účetní jednotkou nebo je závislá na jejích službách. Tyto osoby mají legitimní nárok na finanční informace o účetní jednotce, přitom nemohou tyto informace pro sebe snadno nebo vůbec získávat.

Toto vymezení malého a středního podniku vychází z názoru, že mezinárodní účetní standardy jsou používány ve více než stovce zemí a není možné založit klasifikaci malého a středního podnikání na kvantitativních kritériích, jako jsou obrat nebo počet zaměstnanců.

Tento názor však připouští, že národní legislativy mohou dále upravovat, pro které jednotky budou vyžadovat účetní závěrky sestavené na základě IAS/IFRS a které mohou aplikovat účetní standardy IASB pro SME.

1.3 Mezinárodní auditorské standardy – zvláštnosti při auditu malých podniků

Mezinárodní auditorský standard č. 1005 odkazuje v kontextu nejen na velikost jednotky, ale také na její typické kvalitativní znaky². Kvantitativní ukazatele velikosti jednotky mohou zahrnovat bilanční sumu, výši tržeb a počet zaměstnanců, ale nejedná se o jediné ukazatele. Při definování malého podniku proto **není možné se omezit jen na kvantitativní znaky**.

Pro účely tohoto pokynu se **malým podnikem rozumí** jednotka:

---

² Mezinárodní auditorské standardy vydané Mezinárodní federací účetních (International Federation of Accountants, IFAC) v anglickém jazyce, byly v roce 2005 Komorou auditorů České republiky přeloženy do českého jazyka a vydány se souhlasem IFAC; Standard č. 1005 „Zvláštnosti při auditu malých podniků“ (The Special Considerations in the Audit of Small Entities) (IFAC, 2005).

- a) v níž dochází ke koncentraci vlastnictví a řízení v rukou malého počtu osob (často jediné osoby (fyzické) a
- b) zároveň se vyskytuje jedna nebo více z následujících skutečností:
  - malý počet zdrojů příjmů,
  - jednoduchý systém vedení účetnictví a
  - omezený vnitřní kontrolní systém, který případně nemusí být respektován vedením podniku.

Výše uvedené body nepředstavují vyčerpávající výčet kvalitativních rysů, nevztahují se pouze na malé podniky a malé podniky nemusejí nutně vykazovat všechny tyto charakteristiky.

Vymezení malých a středních podniků obsažené v mezinárodních auditorských standardech, které kromě kvantitativních kritérií se snaží vymezit i kritéria kvalitativní, se příliš neliší od obecného vymezení Rady pro mezinárodní účetní standardy, která i jednotlivým národním legislativám nabízí možnost zahrnout do definice specifika národních ekonomik.

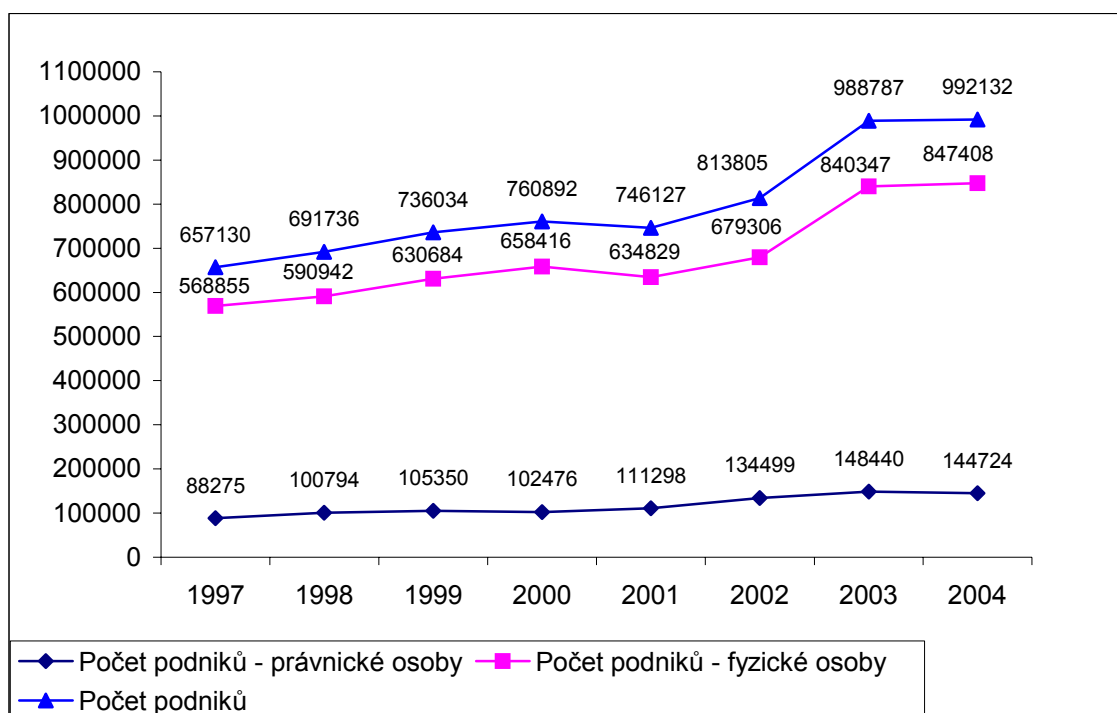
2 Několik údajů o malých a středních podnicích v České republice

Uvedme alespoň statistické údaje o podílu počtu malých a středních podniků na celkovém počtu podniků v České republice.

Tab. 1: Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků

2004	<i>Počet podniků</i>			Podíl počtu MSP na celkovém počtu podniků v ČR (%)
	právnícké osoby 0-249 zaměstnanců	fyzické osoby 0-249 zaměstnanců	celkem MSP	
Průmysl	25 687	133 263	158 950	99,42
Stavebnictví	6 457	92 818	99 275	99,93
Obchod	53 699	204 372	258 071	99,95
Pohostinství	4 742	47 630	52 372	99,97
Doprava	5 387	41 468	46 855	99,79
Peněžnictví	1 114	23 498	24 612	99,88
Služby	43 793	260 894	304 687	99,94
Zemědělství	3 845	43 465	47 310	99,90
Celkem	144 724	847 408	992 132	99,85

Zdroj: MPO (2005, Příloha 1 – statistika)

Obr. 1: Vývoj počtu malých a středních podniků v letech 1997 – 2004

Zdroj: MPO (2005, Příloha 1 – statistika)

Zpráva o vývoji a podpoře malého a středního podnikání v roce 2004, která byla publikována 16. ledna 2006, jejímž autorem je Ministerstvo průmyslu a obchodu (Odbor podpory malého a středního podnikání) v úvodních řádcích sděluje:

„Malé a střední podniky (MSP – podnikající právnické a fyzické osoby) jsou významnou součástí ekonomiky České republiky. Podněcují konkurenční dynamiku ekonomiky a přímo či nepřímo působí na velké podniky, zejména v oblasti zvyšování efektivnosti a inovací. Evropská unie považuje tento sektor za páteř evropské ekonomiky a hybnou sílu inovací, zaměstnanosti a sociální integrace“.

Tab. 2: Podíl MSP na vybraných makroekonomických ukazatelích

Ukazatel	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Počet podniků	99,80	99,81	99,81	99,79	99,81	99,85
Počet zaměstnanců	59,12	59,47	59,73	60,94	62,21	61,50
Výkony	53,34	52,85	51,44	52,02	52,01	52,15
Přidaná hodnota	53,03	52,60	51,33	52,69	52,06	52,90
Mzdové náklady	54,69	54,67	55,72	55,50	56,18	55,67
Investice	41,66	40,56	37,81	44,52	49,55	50,50
Vývoz	36,54	36,15	35,74	34,16	34,0	34,3
Dovoz	50,74	49,43	47,12	50,33	49,8	52,5
HDP	34,78	31,74	31,12	32,24	35,22	34,92

Zdroj: MPO (2005, Příloha 1 – statistika)

3 Účetnictví a výkaznictví malých a středních podniků.

Mezivládní pracovní skupina expertů pro oblast mezinárodní standardizace účetnictví a účetního výkaznictví – (ISAR) formulovala doporučení pro úpravu finančního účetnictví a výkaznictví malých a středních podniků, které by mělo být:

- jednoduché, srozumitelné a uživatelsky přátelské,
- poskytující užitečné informace pro rozhodování,
- v maximální možné míře standardizované,
- flexibilní a dostatečně přizpůsobivé růstu podniku a zvyšování jeho potencionálu až do té míry, že umožní snadný přechod na mezinárodní účetní standardy,
- vstřícné k daňovým požadavkům,
- sledující životní prostředí, ve kterém tyto podniky působí.

Tyto požadavky je jistě vhodné brát v jejich komplexu, přesto však je vhodné upozornit na požadavek snadného přechodu z finančního účetnictví a výkaznictví malých a středních podniků na účetnictví a výkaznictví „velkých“ podniků.

Závěr

V současné době je jak vymezení malých a středních podniků, tak i jejich možnosti vedení účetnictví a konceptu výkaznictví ve stadiu rozpracovaných postupů. O obecné vymezení se snaží Rada pro mezinárodní účetní standardy, která i jednotlivým národním legislativám nabízí možnost zahrnout do definice specifika národních ekonomik. Podobná snaha je obsažena i v mezinárodních auditorských standardech, které kromě kvantitativních kritérií se snaží vymezit i kritéria kvalitativní. Tuto nejednoznačnou současnou situaci ve vymezení malých a středních podniků je třeba mít na paměti při interpretaci textů používajících tyto pojmy.

Možnost vedení účetnictví a koncept výkaznictví malých a středních podniků má v mezinárodní úpravě poměrně jasně stanovený záměr. Naše národní úprava zatím na tento záměr nezareagovala a zdá se, že je ve stádiu „vyčkávání“.

Účetnictví a účetní výkaznictví malých a středních podniků u nás je vázáno zákonnou úpravou, která ve své podstatě definuje účetní systém s vysokým podílem závislosti na právní úpravě daní, který podnikům v podstatě říká „jak“ mají účtovat. V současné době je třeba standardizovat nikoliv účetní systém, ale systém informační, který bude (podobně jako nadnárodní úpravy) zejména definovat „co“ má být výstupem z účetnictví.

Literatura

- [1] Mašková, E. (2004): *Účetní standardy pro malé a střední podniky*. Účetnictví, 2004, roč. 51, č. 10, s.20-21.
- [2] IFAC (2005): *Mezinárodní auditorské standardy*. Praha, KAČR, 2005.
- [3] MPO ČR (2005): *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2004*. [on-line], Praha, MPO ČR, 2005, [cit. 7. 3. 2006], <<http://download.mpo.cz/get/26692/27840/308161/priloha001.zip>>.

Malé a střední podniky – vymezení a specifika účetnictví a výkaznictví

Zdenka Cardová

ABSTRAKT

Text je zaměřen na porovnání několika pohledů při vymezení malých a středních podniků tak, jak jsou uvedeny v zákoně o podpoře malého a středního podnikání, v projektu IASB zaměřeného na účetní standardy malých a středních podniků a v mezinárodním auditorském standardu č. 1005 „Zvláštnosti při auditu malých podniků“. Dále jsou uvedeny některé zvláštnosti v účetnictví a ve výkaznictví malých a středních podniků. V současné době je jak vymezení malých a středních podniků, tak i jejich možnosti vedení účetnictví a konceptu výkaznictví ve stadiu rozpracovaných postupů.

Klíčová slova: Účetnictví; Výkaznictví; Malé a střední podniky

Small and Medium-Sized Entities – the definitions a specialities of accounting and reporting

ABSTRACT

The article is focused on a comparison of several views concerning the definitions of small and medium-sized entities. The definitions result from the Act of the Small and Medium-Sized Entrepreneurship Support, the Small and Medium-Sized Entities project of IASB and International Audit Standard 1005 „The Special Considerations in the Audit of Small Entities“. Furthermore, certain specialities of accounting and reporting of small and medium-sized entities are mentioned. Nowadays the definition of small and medium-sized entities and the possibilities of the related accounting and financial reporting are under the ongoing process.

Key words: Accounting; Reporting; Small and medium-sized entities.

JEL classification: M41